

Carles Santos (Vinaròs, 1940) ha esdevingut un dels representants de la música contemporània internacional. Des del seu poble natal, treballa en un nou projecte: 'La pantera imperial', una aproximació a la figura de Johann Sebastian Bach.

Macrino, pollastres i el piano

"Les avantguardes no existeixen", declara Macrino, un llebrer afganès de perfil noble i excelsas maneres. Es, des de fa un any, l'ombra de Carles Santos. L'acompanya, l'espera i es desespera quan el compositor fa el gest d'abandonar-lo o bé s'absenta per la mínima necessitat. Plora quan Santos puja a la Sargantana per fer-s'hi algunes fotos a bord. "Macrino, Macrinet, tranquil, que no veus que no me'n vaig?" I s'inquieta si veu que el seu amo es tanca en el galliner per donar de menjar a tot el contingent animal de plomatge exòtic o del terreny. "Veus, aquesta és una gallina holandesa i aquell d'allà tan acolorit és un ànec mandarí", explica Santos mentre espera l'arribada d'una quinzena de coloms missatgers joves que han de venir d'Utiel, on els han descarregat a primera hora d'aquest matí. "No sé com s'ho fan, encara no s'ha trobat una explicació a aquest sentit de l'orientació, com poden trobar el seu colomer a quilòmetres de distància, però tarden, d'Utiel a Vinaròs, unes dues hores. Es impressionant." No pot evitar-ho: l'afecció a la ploma en qualsevulla de les seues versions, gal·linàcia o colombòfila, creix en el seu interior des de menut i l'ha portat a reunir dos-cents exemplars de la més variada fauna alada sense que això li impedisca conrear altres gustos com ara la pràctica fotogràfica en l'estat més pur. "A casa tinc una Leica, una Rollei

menudeta, una Mamiya de mig format; també una Minolta ultramoderna. Però sobretot, el que admiro de la fotografia, és la bellesa d'algunes càmeres i dels seus objectius." No s'amaga, ho diu obertament: la seua atracció per l'art del negatiu passa per un fetixisme dels materials, de l'instrument. Carles Santos crea també ell mateix les imatges per als cartells de les obres, algunes de les quals, com ara la de *La grenya de Pasqual Picanya*, as-

Taronges de l'hort, bonítol de pesquera pròpia, ous d'oca són alguns dels ingredients que Vinaròs ofereix a Carles Santos.

essor jurídic administratiu, va aconseguir ruboritzar el públic holandès fins als límits de la prohibició. I és que el sexe, la brofegada, el sentit eròtic de la vida, des de la sofisticació melòdica –recordeu la percussió sobre el cul d'una de les actrius a *La grenya de Pasqual Picanya*– a les tendències més agressives –Santos apareix a *Figasantos fagotrop* enfundat en un cuir sado-masoquista–, són presents al llarg

de la seua trajectòria artística, sense miraments ni inhibicions, tot posant de manifest un sentiment iconoclasta que no pot ocultar el desfici irreverent d'arrels valencianes. Forma part també, aquest sentit eròtic, sensual i sexual, d'una mediterraneïtat a flor de pell en què el sexe esdevé l'estendard de la bona vida, el distintiu d'un hedonisme primari que té entre altres correspondències, el plaer d'una taula ben parada. Taronges de l'hort, bonítol de pesquera pròpia, ous d'oca del corral són alguns ingredients que Vinaròs ofereix a Santos i que difícilment trobaria en una vida urbana tastada durant un parell d'anys a Nova York, alguna temporada a París i vora vint a Barcelona. "Sí que m'he plantejat en moltes ocasions d'anar-me'n a viure a Barcelona, perquè és on assajo molt sovint, però ha esdevingut una ciutat avorrida. Avui Barcelona és trista, no com fa trenta anys. Els contestataris de llavors han mort de comoditat; res es mou com aleshores. Barcelona ha perdut el fil musical. Fa un grapat d'anys que estrenes mundials de qualitat no passen per aquesta ciutat. Diuen que no hi ha diners i afavoreixen un tipus de cultura de consum, enfocada al consum local. Per això, sense adonar-te penses més a treballar per a l'estranger que per a aquí. *Figasantos fagotrop*, que és una producció del Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya, està pensada per a ser venuda fora. Ha anat a París, a

Edimburg i anirà a Nova York. A l'igual de *Tramuntana tremens*, que va produir la Generalitat valenciana i que porta ja 50 representacions a l'estranger." El compositor vinarossenc busca en la música un llenguatge universal que salte les fronteres sense problemes lingüístics; o, encara més, una nova forma d'expressió, física i sensorial, musical, en què la paraula, si hi és present, resulte purament complementària. És en l'espectacle on es polaritzen els valors de la comunicació santiana. "Els meus espectacles estan fets perquè s'entenguen tant aquí com a l'estranger", explica. Per aquesta raó, la música puja a l'escenari amb intencions de ser dramatitzada, d'esdevenir part integrant d'un muntatge en què la dinàmica ascendent porta l'espectador als límits d'una tensió inesperada. Carles Santos no deixa mai de ser contundent en la seua manera de fer; agressiu fins i tot. Alguns veuen en la seua persona la imatge d'un excèntric

delirant damunt de l'escenari que, progressivament, va enlairant-se fins a les darreres conseqüències. Esperen amb deler l'estrena d'una altra obra i auscullen amb sorpresa cada gest del compositor o dels actors. No és així: "tot està mesurat, tot té el seu moment. En espectacles d'aquesta magnitud no pots improvisar res. Has de pensar en el disseny de llums, en el de vestuari, en qualsevol cosa fins al mínim

detall", explica Santos. Els seus treballs adopten un *tempo* musical amb rerefons clàssic: són concerts o òperes en què el ritme, la veu i els actes van *in crescendo* tot buscant el clímax; van penetrant progressivament en l'ull de l'huracà per acabar de manera orgiàstica en situacions extremes. Una acció que, com afirma el mateix compositor "es troba entre la música i el teatre, amb la diferència que la música utilitzada pels homes de teatre és complementària a les paraules i en el meu cas és al contrari: la música és el *libreto* de l'obra, el guió." En què difereix doncs l'essència d'aquestes peces musicals acompanyades i magnificades per una dramatització i una escenografia d'un fragment d'obra wagneriana? Quina és la distància que separa aquells passatges repetitius de Santos de peces de Bach que "fou el primer minimalista i mestre de la repetició"? Ho reconeix i ho afirma: "No es pot fer bona música sense una base clàssica,

Carles Santos, un home abocat a la mar. La pesca és una de les seues activitats tradicionals. (Foto: Rafa Gil)

ni es poden crear bons productes sense conèixer el pentagrama". Per això, defuig els ordinadors i els programes informàtics de producció musical, "perquè els sons que imiten el cel·lo o el violí, no tenen res a veure amb la realitat. Jo encara escric les partitures amb llapis i nota per nota. I si crec que per a tal concert necessito un violinista, vaig a buscar-lo -assegura alhora que desacredita les tendències actuals que neguen la història musical-. Per a mi, no tenen cap valor. Negar l'obra dels grans mestres o no saber escriure sobre el pentagrama és com negar els llibres, o com intentar fer literatura sense saber llegir ni escriure. La música forma part de la cultura, i la cultura és acumulativa. Fins i tot, les avantguardes, els surrealistes i els dadaistes eren conscients de tot el llegat cultural que tenien al darrere."

"De totes maneres, el millor ordinador per a escriure música és

el piano, per totes les qualitats melòdiques i harmòniques que té. Amb el piano pots compondre un concert per a orquestra sabent ja quin efecte farà cadascun dels

"Negar l'obra dels grans mestres o no saber escriure en el pentagrama és com voler fer literatura sense saber llegir i escriure."

instruments que entren en joc. O interpretar qualsevol peça per a un altre instrument", assegura. La relació que manté Santos amb el Bösendorfer imperial, "un pia-

no amb més teclades que els normals", s'intensifica amb el pas del temps. "Has de pensar que passem moltes hores junts i que la relació és quasi com de parella. D'una banda, afectiva; d'altra, sensual". Santos ja ha passat massa anys tractant dia a dia amb el piano. Va començar als cinc anys i encara no ha parat. Deien si era un xiquet prodigi en aquest art, un Mozart de Vinaròs. Fill de família de metges i apotecaris, el pare esperava d'ell un professional del ram de la medicina. Finalment, no fou així. Als deu anys ofería ja algun concert al poble i a les comarques veïnes mentre albirava un destí, encara incert, de músic. Als quinze, emigrava al Conservatori del Liceu, a Barcelona. La passió pel piano no el deslligava tanmateix de les il·lusions familiars de veure un fill metge, amb consulta i bona situació econòmica. Era el desig de continuïtat d'un camí obert al-

Els regals d'

Quin temps fa?

Una proposta per divertir-vos amb la meteorologia.

4.900 PTA

jocs catalans en català

guna generació abans; però es tractava també de eixir-ne airós –seguint els cànons de l'ortodòxia social– enmig d'un franquisme obscurantista. Mentrestant, el Liceu l'adoctrinava al compàs de la batuta, en l'academicisme musical; però d'altra banda, la dècada dels seixanta li presentà el seu pare artístic, Joan Brossa, i una tendència política: el marxisme. Amb l'un va aprendre a deslligar la música de les exigències formals; amb l'altre, amb el marxisme –ingressà en les files del PSUC–, va sentir la necessitat del compromís amb els seus. Participà en l'Assemblea de Catalunya i passà, arran de les detencions policíiques, algunes nits entre reixes, mentre que de la mà de Joan Brossa anava llaurant el camí de l'alliberament de l'expressió musical. “Brossa em va fer veure la llum quan encara no tenia del tot definida la meua línia de treball. En aquell moment,

Cartell de 'L'esplèndida vergonya del fet mal fet'. Santos és l'autor de les fotografies dels seus cartells.

llegia molt, em sentia inquiet, perquè encara no havia trobat la meua línia. Brossa em va ensenyar a trencar les barreres que constrenyien la música, eixam-

plar i estendre'n els límits a altres camps. Amb ell vaig portar a escena el 1962 el seu *Concert irregular*.” Brossa li va facilitar les primeres coordenades de la i-

El joc del Quest Nadal

El savi

Preguntes i respostes sobre la nació catalana.

5.900 PTA

El joc dels Castells

L'únic joc que et permet fer la construcció castellera que vulguis.

6.900 PTA

Oferta dels tres jocs
Inclou la renovació de preguntes d'el Savi

14.900 PTA

ja els podeu
adquirir trucant al:

902 22 10 10

Carles Santos. Amb el piano manté una relació com de parella, afectiva i sensual. (Foto: Rafa Gil)

noclàstia artística i el secret de les actuacions teatrals. Si el poeta escenificava la poesia, Santos dramatitzava el pentagrama. Però n'hi havia més: Brossa s'enfrontava a l'ordenació ortodoxa de l'art de la rima, la desmembrava a la recerca d'expressivitat, tot poant de les primeres avantguardes l'esclat de la poesia visual. Aquesta mixtificació de gèneres, el vinarossenc també va practicar-la sobre el paper —també ell va realitzar una sèrie de poemes visuals— i damunt de l'escenari o en alguna producció cinematogràfica. Els seus espectacles superaven les definicions d'unes etiquetes reductores. La seua obra esdevenia aleshores difícil de classificar, per no dir impossible. I Santos marejava la perdiu a la crítica amb una música —i, en ocasions una veu— tallant, sòlida, repetitiva, obsessiva al capdavant.

Brossa, doncs, se situava en aquest cas com l'element frontissa entre Santos i les avantguardes europees dels anys 20 i 30; i entre Santos i el contacte directe i real amb el surrealisme o, més tard, el conceptual. L'aventura novaiorquesa, entre el 1979 i el 1980, en canvi, li va obrir les

portes als moviments de l'avantguarda musical nord-americana. "Probablement, vaig coincidir amb un dels moments més interessants de Nova York. Es produïa aleshores una efervescència artística en què les avantguardes musicals van cobrar una importància especial". Va col·laborar amb els membres de Fluxus, un col·lectiu d'artistes que capitanejava, entre d'altres, John Cage i que buscaven, al preu que fóra, l'alliberament de les arts. Mentre alguns com Alan Kaprow practicaven la *performance* i el *body art*, d'altres com Cage assestavien les bases del minimalisme musical. I Santos bevia aquella modernitat amb un deler insaciabile... "Allò em va acabar d'obrir els ulls", afirma. La superació i la barreja de diferents llenguatges artístics amb la voluntat i l'objectiu de crear-ne un de més

expressiu encetava definitivament una via de treball amb alguna o altra pinzellada expressionista.

L'òpera, una dramatització culta. Escenificar la música, transportar-la a l'àmbit de la teatralitat, del gest i l'expressió corporal havia de passar indefectiblement pel gènere operístic. Una òpera entesa com la culminació i la conjuminació de diversos llenguatges diferents a la recerca de l'expressivitat, de la comunicació universal, sense que això signifiqués avorrir el públic. Per aquesta raó, juga amb la sorpresa i, en aquest punt, la paraula i el gest, la veu i l'entonació, i també el joc de llums i la disposició escenogràfica obeeixen la batuta d'unes composicions musicals que, "ara per ara, no tenen competència directa en el mercat internacional". Barreja el virtuosisme vocal d'una soprano amb el surrealisme més pur d'una situació insòlita o la presència del sexe al compàs de les notes del piano.

Carles Santos assegura: "La música és un llenguatge de futur. És avui dia el gran manipulador de la societat. La música no pot caure en crisi, com li passa a la pintura, l'escultura o la poesia, perquè no entra en competència amb la imatge. Actualment, la nostra societat viu de la imatge i per a la imatge; i qualsevol cosa que se li pose al davant té tots els punts per desaparèixer. La música per contra, és un llenguatge abstracte que tothom accepta en una o altra tendència. És consum de primera necessitat: al metro, al carrer, de manera obsessiva, amb els auriculars connectats tot el dia, al taxi, a la ràdio... No hi ha lloc on no hi hagi música. La música és un llenguatge abstracte que no diu res i ho diu tot; que entra per uns canals diferents i fa que la gent no sàpiga perquè fa una sèrie de coses. Per exemple, si en la gran manifestació que el Bloc de Progrés va organitzar a València el dia 6 de maig del 1995, vam travessar la ciutat sense cap tipus de problemes va

"El millor ordinador per a compondre és el piano, per les seues qualitats melòdiques i harmòniques."

ser gràcies a la música. Tocar marxes mores, que és una música molt valenciana amb tres bandes de la Vall d'Albaida va fer que molta gent quedara desconcertada. Era impressionant i emotiu la grandiositat de les tres bandes a la vegada. Fins i tot, alguns amb aspecte de blavers i parlant en castellà van venir a abraçar-me de l'emoció. Imagina't si no aquella multitud amb senyeres i sense aquesta música... m'agradaria saber el que hagués passat". Aquella vesprada Santos va dirigir una música de festa per a una manifestació de caràcter cívic. Va adaptar la música a la situació i al públic, seguidors i expectadors, i aquests van respondre com esperava. Les marxes mores van esdevenir automàticament un art de compromís amb una injecció d'emotivitat. "La música, per a comprometre's amb alguna causa —explica Santos—, ha d'acompanyar-se d'unes circumstàncies concretes. En la pintura o l'escultura és diferent perquè poden oferir missatges concrets. La música per contra, amb la seua abstracció, afecta directament els sentits i varia el seu efecte segons el context en què s'escolti. Per això, no es pot parlar de música d'esquerres o de dretes, mentre que sí que es pot dividir l'art o la literatura segons la tendència política. La música de Wagner va ser encasellada com una música de dretes, però el que no hi ha dubte és que es tracta primer que res, d'una gran literatura musical. També en un moment donat de la nostra història la Cançó va ser determinant en el nostre context polític, però molts d'aquells cantautors ni tenen bona veu ni saben tocar dues notes seguides. En alguns casos va ser fins i tot una operació d'oportunisme." Santos no suporta aquesta "ignorància musical que encara avui perdura per a nostalgia"; continua el seu camí, ara, aprofundint en els anuals de la música.

Sopar amb Bach. Prepara ara, Carles Santos, una primera aproximació a la vida i obra de Bach. Sota el títol de *La pantera impe-*

"En un moment donat, la Cançó va ser determinant, però molts dels cantautors ni tenen bona veu ni saben tocar dues notes seguides."

rial, ret homenatge a un dels pilars de la música clàssica europea amb un concert, una acció puntual i un sopar Bach que tindran lloc el pròxim dia 30 de desembre a la Cúpula dels Comediants, a Canet de Mar. "Hem d'anar amb molta cura perquè els textos de Bach són sagrats i no es pot fer qualsevol cosa amb ells. A banda dels actors, també intervinirà el meu piano i Macrino, perquè han col·laborat en la creació de l'obra." De moment, a aquest primer contacte amb la interpretació del gran mestre només tindran accés alguns polítics, professionals del ram i pro-

gramadors. Més tard, sense data fixada, serà el torn del gran públic. Mentrestant, esperem impacients, entre una conserva de bonítol i un parell d'ous d'oca.

Eliseu T. Climent

Dalt, escena de 'La grenya de Pasqual Picanya'. Baix, el compositor tatuat amb els seus paisatges marins.